

## Radovan Karadžić'in Bosna Savaşı'na Dair Güvenlikleştirme Siyasetinde Kullandığı Söylemler\*

### Discourses Used by Radovan Karadzic in the Securitization Policy about the Bosnia War

Hasan DURAN\*\* 

İbrahim Fevzi GÜVEN\*\*\* 

#### Öz

Çalışmada, 1992-1995 yılları arasında yaşanan Bosna Savaşı döneminde Bosnalı Sırp'ların siyasi lideri konumunda olan Radovan Karadžić'in güvenlikleştirme siyasetinde kullandığı söylemler incelenmiştir. Kavramsal çerçeve olarak güvenlik konularının sosyal, siyasal ve söylemsel bir inşaa süreci sonucunda oluşturulmasını ele alan güvenlikleştirme yaklaşımının kullanıldığı çalışmada, Karadžić'in Bosna Savaşı'na dair güvenlikleştirme siyasetinde hangi söylemlere başvurduğunu, politikalarını hangi iddialar üzerinden meşrulaştırmaya çalıştığını araştırmak amaçlanmıştır. Çalışmada nitel araştırma yöntemi ve bu araştırma yöntemine ait bir araştırma deseni olan durum (örnek olay) çalışması kullanılarak Karadžić'in söylem ve politikaları detaylıca ele alınmış, temel veri toplama aracı olarak Eski Yugoslavya Uluslararası Ceza Mahkemesi arşiv kayıtlarına başvurulmuştur. İncelenen veriler ışığında, Bosna-Hersek'in bağımsızlığını Bosnalı Sırp'lar için bir güvenlik sorunu olarak ilan eden Karadžić'in Bosna-Hersek topraklarında etnik olarak homojen bir Sırp devleti kurma amacını meşrulaştırmak için üç farklı güvenlik tehdidi söylemi kullandığı sonucuna ulaşılmıştır. Bunlardan birincisi, İzzetbegović yönetiminin Bosna-Hersek'te bir İslami rejim kurmayı hedeflediğini ve bu bağlamda Bosna-Hersek'in "İslami terörün" Avrupa'ya açılan kapısı haline geleceğini ileri süren İslami fundamentalizm tehdidi söylemidir. Karadžić bir diğer tehdit söyleminde, İzzetbegović yönetimini ve Boşnakları tarihin çeşitli dönemlerinde Sırp'ların düşmanlarının safında yer alan iç düşmanlar olarak ilan etmek için Osmanlı dönemi "Türk işgaline" dair Sırp milliyetçi anlatısından yararlanmıştır. Sırp lider son olarak, Hırvatları II. Dünya Savaşı döneminde kurulan Hırvat Ustaşa rejimi ile özdeşleştirmek üzere kurgulanan ve II. Dünya Savaşı'na dair Sırp toplumsal hafızasını etkili bir biçimde kullanan tehdit söylemi inşaa etmiştir. **Anahtar Kelimeler:** Bosna Savaşı, Bosna-Hersek, Güvenlikleştirme, Kopenhag Okulu, Radovan Karadžić

\* Bu çalışma İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı'nda yürütülen doktora tez çalışmasından türetilmiştir.

\*\* İstanbul Üniversitesi, İstanbul, Türkiye, E-posta: hasan.duran@istanbul.edu.tr, ORCID: 0000-0001-5328-9918

\*\*\* Karabük Üniversitesi, Karabük, Türkiye, E-posta: ibrahimguven@karabuk.edu.tr, ORCID: 0000-0001-8616-947X

**Abstract**

The study examines the discourses used in securitization policy by Radovan Karadzic, the political leader of the Bosnian Serbs during the Bosnian War between 1992-1995. The main object of the study is to discover what discourses Karadzic used in the securitization policy about the Bosnian War and which claims he tried to legitimize his wartime policies. In this regard, the Copenhagen School securitization approach, which examines the emergence of security issues due to a social, political, and discursive construction process, is used as the conceptual framework. Using the qualitative research method and the case study as a research design, discourses, and policies of Karadzic regarding the war period were discussed, and archive records of the International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia were used for collecting data. In the light of the analyzed data, it was concluded that Karadzic, who declared the independence of Bosnia-Herzegovina as a security problem for Bosnian Serbs, used three different security threat discourses to legitimize his aim of establishing an ethnically homogeneous Serbian state in Bosnia-Herzegovina. The first is the discourse of the threat of Islamic fundamentalism, which claims that the Izetbegovic administration aims to establish an Islamic regime in Bosnia-Herzegovina, and Bosnia-Herzegovina will become the gateway of "Islamic terrorism" to Europe. Secondly, Karadzic used the Serbian nationalist narrative about the Ottoman period 'Turkish occupation' to securitize the Izetbegovic administration and the Bosniaks as internal enemies. Finally, using the Serbian collective memory of the Second World War effectively, the Serbian leader has constructed a threat discourse designed to identify the Croats with the Croatian Ustaše regime established during the Second World War.

**Keywords:** Bosnian War, Bosnia-Herzegovina, Securitization, Copenhagen School, Radovan Karadzic

**1. Giriş**

Kopenhag Okulu yazarlarından Ole Waever'in güvenlik tehditlerinin sosyal olarak inşa edilmesini analiz etmek için önerdiği güvenikleştirme yaklaşımı, güvenlik tehditlerinin ilgili aktörlerden bağımsız şekilde "orada duran" nesnel gerçeklikler olmaktan ziyade siyasi liderler tarafından söz edimi yoluyla inşa edildiğini ve kamuoyunun meselenin güvenlik tehdidi olduğuna ikna olmasıyla güvenlik konusu haline dönüştüğünü ileri sürmektedir. Güvenlik siyasetinde kullanılan söylemlerin tehditleri ifade etmenin ötesinde onları inşa ettiğini öne sürerek siyasi liderlerin söylemlerinin önemine dikkat çeken güvenikleştirme yaklaşımı, Karadzic'in Bosna Savaşı'na dair güvenlik söylemlerini konu edinen çalışma için uygun bir kuramsal bakış açısı sunmaktadır. Bu doğrultuda çalışmada kavramsal çerçeve olarak güvenikleştirme yaklaşımından yararlanılarak Karadzic'in Bosna Savaşı'na ilişkin kurguladığı güvenikleştirme siyasetinin hangi söylemlere, Sırp milliyetçiliğinde ve Sırp toplumsal hafızasında yer alan hangi temalara dayandığı; Sırp liderin Bosna Savaşı'nda ortaya koyduğu siyaseti nasıl meşrulaştırmaya çalıştığı sorularına cevap aranmıştır.

Bosna Savaşı'nı ele alan pek çok çalışmada, savaşın esas olarak etnik gruplar arasındaki farklılıklar ya da tarihsel düşmanlıklar nedeniyle değil, siyasi kazanımlar elde etmek için milliyetçiliği harekete geçiren liderlerin politikaları sonucu ortaya çıktığı öne sürülmüştür (Cohen, 1995; Denitch, 1994; Silber ve Little, 1996; Woodward, 1995; Carmichael, 2002; Biondich, 2011; Snyder, 2000; Mann, 2005; Kenar, 2005; Halilović Tekin, 2012; Zimmermann, 1996). Bu bağlamda söylem ve politikalarına en çok odaklanılan, doğrudan bu kavram kullanılarak olmasa da güvenikleştirme siyaseti ele alınan lider Slobodan Milošević olmuştur (Bennett, 1995; Bideleux

ve Jeffries, 2007; Biondich, 2011; Cigar, 1995; Gagnon, 1994, 2013; Glenny, 1992; Holbrooke, 1999; Kaufman, 1996; Lukic ve Lynch, 1996; Malcolm, 1999; Ramet, 2005; Silber ve Little, 1996). Miloseviç'in Yugoslavya'da Tito sonrası dönemde siyasi güç kazanmak için milliyetçi söylemleri kullanan ilk lider olduğu (Gallagher, 2003, s. 57), ülkeyi parçalanmaya ve savaflara sürükleyecek olan milliyetçiliğin fitilini ateşlediği, Sırp toplumsal hafızasındaki mağduriyet ve korkuları canlandırıp milliyetçi bir söylem ile öne çıkardığı ileri sürülmüştür (Banac, 1992; Bowman, 2003; Carmichael, 2002; Djilas, 1993; Gagnon, 1994, 2013; Ramet, 2014, s. 42; Sekulic, 1997, s. 174; Sell, 2003; Vujacic, 1995). Fakat Sırp liderin güvenlikleştirme siyasetinde kullandığı söylemler Bosna-Hersek'teki siyasi sorunlardan ziyade genel anlamda Yugoslavya'daki siyasi kriz ortamında Sırpların çıkarlarını korumaya ve özellikle Kosova sorununa yöneliktir (Güven, 2016; Malcolm, 1999; Cigar, 1995; Ramet, 2014; Mansfield ve Snyder, 2005; Bowman, 2003; Snyder ve Ballentine, 1996; Tiliç, 1999; Fearon ve Laitin, 2000). Bu durum, Bosna-Hersek'teki siyasi kriz özelinde Sırp tarafının tutumunu detaylı bir şekilde analiz etmek için, Bosnalı Sırpların siyasi lideri olarak söylem ve politikalarının merkezinde Bosna-Hersek bulunan Karadžić'e odaklanmayı gerekli kılmaktadır.

Karadžić'in savaş döneminde Bosna-Hersek toprakları içinde bir Sırp devleti kurmak için harekete geçmesi Büyük Sırbistan<sup>1</sup> ideali çerçevesinde Yugoslavya içindeki tüm Sırpları tek bir devlet altında birleştirmeyi amaçlayan Miloseviç'in politikalarının bir parçası olarak değerlendirilmiş<sup>2</sup>, bu nedenle az sayıda çalışma dışında (Toal ve Maksić, 2014; Donia, 2015) bir siyasi lider olarak Karadžić'e odaklanılmamıştır. Her ne kadar Bosna-Hersek'te savafla giden süreçte etnik milliyetçiliğin yükselişinin ele alındığı çalışmalarda<sup>3</sup> diğer milliyetçi liderlerle birlikte Karadžić'e değinilmişse de Sırp liderin ortaya koyduğu siyasetin hangi söylemlere dayandığı ve kendisi tarafından ne gibi güvenlik endişeleri öne sürülerek savunulduğu detaylıca ele alınmamış, Sırp milliyetçiliği ve toplumsal hafızasındaki hangi anlatılara dayanarak siyasetini kurguladığı büyük oranda eksik kalmıştır.

Bosna Savaşı'nda Sırpların kendilerine ait toprakları korumak ve Boşnaklar ile Hırvatların oluşturduğu güvenlik tehditlerini ortadan kaldırmak için savunma savaflı verdiğini iddia eden Karadžić'in (ICTY Karadžić Case, 2009b, s. 815; 2014c, s. 47581; 2010b, s. 962; 2012, s. 28881, 2014a,

1 Yunanlıların Megola İdeasına benzeyen Büyük Sırbistan ideali, katı etnik ilkelere ziyade, tarihsel olarak daha önce Sırp Ortodoks Kilisesinin etki alanında bulunmuş toprakların tek bir Sırp devleti çatısı altında birleştirilmesi hedefine dayanmıştır. Bu ideali benimseyen milliyetçi Sırpların, Orta Çağ'da Stefan Duşan yönetimi altında Sırp İmparatorluğunun sahip olduğu geniş topraklara tekrar sahip olma amacı taşıdığı da söylenebilir (Jelavich, 2015: 117). 1990 yılında "*Ilustrovana Politika*" adlı bir Sırp dergisi tarafından yayımlanan "Büyük Sırbistan" haritası, Karadağ ve "Güney Sırbistan" olarak tanımlanan Makedonya'nın tamamını, Bosna-Hersek'in büyük bölümünü ve Hırvatistan'ın başta Dalmaçya olmak üzere bazı bölgelerini içermekteydi (Bora, 1995, s. 123).

2 Bu değerlendirmeyi ortaya koyan çalışmalar için bkz: Oliver, 2005, ss. 10–11; Mujanović, 2020; Ali ve Lifschultz, 1994, ss. 371-376; Arfi, 1998, s. 178; Bellamy, 1998, ss. 19–20; Biondich, 2011, s. 245; Cigar, 1995, ss. 4–6; Halilović Tekin, 2012, s. 7; Holbrooke, 1999, s. 34; Kasapović, 2015, s. 48; Oberschall, 2000, s. 983; Weidmann, 2011, ss. 1179–1180; Wiberg, 1993, ss. 101–108; Wood, 2001, s. 61; Mann, 2005; 389; Ramet, 2005, s. 10; Slack ve Doyon, 2001; Woehrel, 2012, ss. 1–2; Yenigün ve Hacıoğlu, 2010, s. 676.

3 Bu çalışmalar için bkz: Mann, 2005; Burg ve Shoup, 1999; Carmichael, 2002; Semercioglu, 2017; Halilović Tekin, 2012; Holbrooke, 1999; Pavkovic, 2000; Bieber, 2020; Mochtak, 2018; Mansfield ve Snyder, 2005; Snyder, 2000.

s. 47710; 2014b, s. 47822) Sırp ları ikna eden söylemler seçerek başarılı bir güvenikleştirme siyaseti yürüttüğü söylenebilir (Steflja, 2010, ss. 243-244; Toal ve Maksic, 2014, s. 272; International Crisis Group, 2011, ss. 1-11). Nitekim Sırp lider 2008'de yakalanıp Uluslararası Ceza Mahkemesine teslim edildiğinde, Bosna-Hersek içinde Boşnak-Hırvat Federasyonunda yaşayanların %88'i Karadziç'in savaşta işlenen katliamların en büyük sorumlularından biri olduğunu beyan etmişken, Sırp Cumhuriyetinde yaşayanların sadece %7'si bu görüşü paylaşmıştır (International Crisis Group, 2011, s. 21). Mahkeme tarafından ömür boyu hapse mahkûm edilmesi kararının ardından ise Bosnalı Sırp ların pek çoğu kararı adaletsiz bulmuş, Karadziç'in asla utanılacak bir şey yapmadığını, haksız yere hapse atıldığını savunmuştur (Associated Press, 2016a, 2016b, 2019). Bu nedenle Karadziç'in Bosnalı Sırp ları güvenlik tehditlerinin varlığına ikna etmeyi büyük oranda başaran güvenikleştirme siyasetinde hangi söylemleri kullandığını incelemek, Bosnalı Sırp toplumunun savaş dönemine dair bakış açısını yorumlamak açısından da faydalı olacaktır.

Savaş dönemindeki sorunların büyük oranda çözüme kavuşturulamadan günümüze taşındığı Bosna-Hersek'te, savaşa neden olan anlaşmazlık noktaları ve etnik gruplar arasında ülkenin geleceğine dair farklı talep ve algılamalar güncelliğini korumaktadır. Nitekim son dönemlerde Sırp Cumhuriyeti lideri Milorad Dodik'in ortaya koyduğu ayrılıkçı söylem ve politikalar nedeniyle ortaya çıkan siyasi kriz ülkedeki çözümsüzlük durumunu bir kez daha gözler önüne sermiştir. Bosnalı Sırp ların kendi bağımsız devletlerine sahip olması gerektiği gibi güncel tartışmalar Karadziç'in söylemlerine yansıyan pek çok düşüncenin bugünkü Sırp Cumhuriyeti yönetimi tarafından da büyük ölçüde benimsendiğini göstermektedir. Bu nedenle çalışmanın Karadziç'in söylemleri üzerinden Sırp milliyetçi tezlerini ve Sırp liderliğinin bakış açısını ortaya koyarak Bosna-Hersek'e dair güncel tartışmalara da katkı sunması beklenmektedir.

Karadziç'in Bosna Savaşı'na dair söylemlerinin Sırp toplumsal hafızasında içerdiği anlamlar, dönemin konjonktürü ve yaşanan siyasi sürecin etkisiyle birlikte detaylıca incelenmesi amacıyla nitel araştırma yöntemi ve bu araştırma yöntemine ait bir araştırma deseni olan durum (örnek olay) çalışmasının kullanıldığı çalışmada temel veri toplama aracı olarak Eski Yugoslavya Uluslararası Ceza Mahkemesi<sup>4</sup> (*International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia – ICTY*) arşiv kayıtlarına başvurulmuştur. Söz konusu arşiv kayıtları Mahkemenin internet sitesinde yayınlanan, İngilizce diline çevrilmiş transkriptlerden elde edilmiştir. Bu doğrultuda, Karadziç'in 2008-2016 yılları arasındaki transkripsiyonu yapılmış toplam 400'ün üzerindeki duruşma kaydı incelenmiştir. Mahkeme arşiv kayıtlarının veri kaynağı olarak seçilmesinde, yargılanma sürecinin bizzat Sırp liderin de katıldığı ve kendini savunma ve ifade etme imkanına sahip olduğu duruşmalar yoluyla gerçekleşmesidir. Böylece birincil veri kaynağı olarak Boşnakça/Sırpça/Hırvatça kaynaklara ve Sırp liderin 1990'larda gerçekleştirdiği söylemlerin orijinal metinlerine ulaşılammış olmasının çalışmaya getirdiği sınırlılığın nispeten giderilmesi amaçlanmıştır. Karadziç'in kendisini ifade edebilme şansının bulunmasının yanında Mahkemede görev alan

4 Eski Yugoslavya için Uluslararası Ceza Mahkemesi, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin 827 sayılı kararıyla kurulmuştur. Mahkemenin Ocak 1991'den beri eski Yugoslavya topraklarında savaş hukuk ve geleneklerini ihlal etmekten, soykırım ya da insanlığa karşı suç işlemekten suçlu bulunanlar üzerinde yargı yetkisi olması öngörülmüştür (Semercioğlu, 2017, s. 1346).

savcılarının ve şahitlik yapan tanıklarının Sırp liderin söylem ve eylemlerine ilişkin lehte ya da aleyhte bilgiler sunabilmesi, Mahkeme tutanaklarını çok yönlü ve zengin bir veri kaynağı haline getirmiştir. Fakat yine de Karadzic'in söylemlerini nasıl bir siyasi süreçte ortaya koyduğunu ve bu söylemlerin dayandığı tarihsel arka planı incelemek için Mahkeme tutanakları yeterli bir kaynak olmadığından, konuyu geniş bir çerçevede ele alabilmek adına literatürde öne çıkan çalışmalardan – destekleyici kaynaklar olarak – yararlanılmıştır.

Çalışmada ilk olarak kavramsal çerçeve olarak kullanılan güvenlikleştirme yaklaşımı ana hatlarıyla tanıtılmıştır. Ardından Bosna-Hersek hükümetinin bağımsızlık kararı çerçevesinde oluşan ve sonunda savaşa neden olan siyasi krizde Karadzic'in takındığı tutum ve bu tutumunu meşrulaştırmak için başvurduğu söylemler masaya yatırılmıştır. Sırp liderin etnik olarak homojen Sırp devleti amacına dair söylemleri, Boşnaklar ve Hırvatları hedef alan “iç düşmanlar” söylemi ve sadece Sırpı değil tüm bölgeyi tehdit eden İslami fundamentalizm tehlikesi söylemleri ele alınmıştır.

## 2. Güvenlikleştirme Yaklaşımı

İlk olarak Kopenhag Okulu yazarlarından Ole Waever tarafından ortaya konulan güvenlikleştirme yaklaşımı, belli bir konunun siyaset dışı ya da siyasi alandan güvenlik alanına nasıl dahil edildiğini, güvenlik tehditlerinin nasıl inşa edildiğini ele almaktadır (Akgül Açıkmeşe, 2011, s. 57; Baysal, 2020, s. 4; Bilgin, 2010, ss. 81–83; Emmers, 2017, ss. 131–132; Rychnovská, 2014, s. 11). Güvenlikleştirme esasında herhangi bir konunun üç tür ele alınış biçiminden birisi olarak bir spektrum yardımıyla açıklanmaktadır. Buna göre bir konu, siyasileştirmeyerek devletin ilgi alanına girmeyen, umumi bir tartışma ve karar alma süreci gerektirmeyecek şekilde kalabilir. İkinci olarak bir konu siyasileştirilebilir; siyasetin normal işleyişi içinde tartışma ve müzakere gibi siyasi süreçlerin ve kamusal politikanın parçası haline getirilebilir. Son olarak, bir güvenlik sorunu/ tehdidi olarak sunulup, siyasetin normal işleyişinin dışında ele alınarak güvenlikleştirilebilir (Buzan, Waever ve de Wilde, 1998, ss. 23–24; Emmers, 2017, ss. 132–133).

Güvenlikleştirme yaklaşımına göre bir meselenin güvenlik sorunu olarak değerlendirilmesini belirleyen tehdidin kendisi değil, onun güvenlik çerçevesine sokulması ya da sokulmaması yönünde ortaya konulan tutum ve politikalar (Buzan ve diğerleri, 1998, s. 1; Waever, 2011, s. 472). Zira bir konuyu güvenlik sorunu olarak belirlemek nesnel bir tehdide işaret etmekten ziyade siyasi bir tercihte bulunmaktır (Buzan ve diğerleri, 1998, s. 40; 212; Huysmans, 2002, s. 59; Ceylan ve Kardaş, 2020, s. 193; Miş, 2011, s. 354). Bu nedenle güvenlikleştirme yaklaşımında nesnel güvenlik tehditlerini tespit etmekten ziyade güvenlik sorunlarının nasıl inşa edildiğini, güvenlik tehditlerinin kimler tarafından ve ne amaçla dile getirildiğini analiz etme amacı öne çıkmaktadır (Buzan ve diğerleri, 1998, s. 32).

Güvenlikleştirme sürecinde üç ana unsur öne çıkmaktadır. Bunlardan birincisi, güvenlik tehdidi ile karşı karşıya olduğu iddia edilen referans nesnesidir (*referent object*). Güvenliğe ilişkin referans nesneleri genelde soyut anlamda devlet veya ulus – etnik grup vb. insan grupları – olmaktadır.

Referans nesnesi olarak bir devletin güvenliğine yönelik varoluşsal tehditler egemenlikle ilgili olmaktadır, bir ulus için varoluşsal tehditler kimlikle ilgili olmaktadır (Buzan ve diğerleri, 1998, s. 36; Buzan ve Waever, 1997, s. 243; Krause ve Williams, 1996, ss. 242–245). İkinci olarak, belli bir referans nesnesine yönelik varoluşsal bir tehdidin söz konusu olduğunu iddia eden güvenikleştiren aktör (*securitizing actor*) gelmektedir. Son olarak, güvenlik tehdidinin varlığına ve bu tehditten kurtulmak için olağanüstü önlemlerin alınmasına ikna edilmesi gerekenler olarak kamuoyu ya da alımlayıcı kitle (*audience*) gelmektedir (Buzan ve diğerleri, 1998, ss. 35–36; Waever, 2007, s. 68; 2008, ss. 152–153).

Bir meseleyi güvenliğin ve ulusal çıkarların tehdit edilmesi şeklinde kamuoyuna sunan ve böylece tehdit gündemini belirleyebilen aktörler genelde siyasi liderler olmaktadır (Akgül Açıkmeşe, 2011, s. 66). Siyasi liderler belirlenen referans nesnesine karşı kimlerin, hangi grupların tehdit oluşturduğunu ve tehditlerle nasıl başa çıkılması gerektiğini belirleme noktasında ayrıcalıklı bir konuma sahiptirler (Buzan ve diğerleri, 1998, s. 36; Ceylan ve Kardaş, 2020, s. 196; Huysmans, 2002, s. 57; Bilgin, 2010, ss. 77–78; Weldes, 1996, ss. 281–283; Waever, 2007, ss. 73–75). Kimi zaman bu ayrıcalıklı konumdan yararlanarak toplumun kaygı ve hassasiyetlerini ve güvenlik kelimesinin sağladığı otoriteyi kendi çıkarları için kullanabilmektedirler (Bilgin, 2010, s. 77; Waever, 1989, s. 4; 2007, s. 73; Buzan ve diğerleri, 1998, ss. 23–30; Huysmans, 2002, s. 54; Stritzel, 2007, s. 360). Çeşitli güvenlik tehditleri öne sürerek halkın desteğini toplamak, meşruiyetlerini güçlendirmek isteyen liderler için çoğu zaman etkili bir siyasi strateji olmaktadır (Mansfield ve Snyder, 2005, s. 9; Tugay ve Duran, 2021a, ss. 502–503).

Güvenliğin söylemler yoluyla inşa edilmesine odaklanan güvenikleştirme yaklaşımında söz edimi (*speech act*) kavramı önemli bir yer tutmaktadır. Bir kitlenin güvenlik tehdidinin varlığına ikna edilmesi süreci güvenikleştirmeyi, söz edimi ise güvenikleştirme sürecinde öne çıkan temel yöntemi ifade etmektedir. Kökenleri dil felsefesine dayanan söz edimi yaklaşımına göre bir şeyi dile getirmek başlı başına bir eylem biçimidir (Buzan ve diğerleri, 1998, s. 26; Fierke ve Jørgensen, 2015, ss. 4–5; Miş, 2011, ss. 357–358; Stritzel, 2007, s. 360). Dil bazı durumlarda nötr bir ifade aracı olarak işlev görse de pek çok durumda bir gerçeklik inşa etmektedir (Huysmans, 2002, ss. 44–45). Buradan hareketle güvenikleştirme yaklaşımında güvenlik tehditlerinin güvenikleştirici aktörler tarafından kendi kendine atıfta bulunan söylemler yoluyla inşa edildiği ileri sürülmektedir (Akgül Açıkmeşe, 2011, ss. 60–61; Buzan ve diğerleri, 1998, s. 24; Roe, 2005, s. 53–54). Bir diğer ifadeyle, güvenlik sorunları ancak ilgili aktörler ve kamuoyu tarafından bilindiğinde, dile getirildiğinde, tespit edildiğinde ve bir güvenlik sorunu olarak kabul edildiğinde ortaya çıkmaktadır (Akgül Açıkmeşe, 2011, s. 59; Bilgin, 2010, s. 82; Waever, 1989, s. 43). Bu nedenle, güvenikleştirme süreçleri ele alınırken siyasi liderlerin söylemlerine odaklanmak önem taşımaktadır (Buzan ve diğerleri, 1998, s. 40; Stritzel, 2007, s. 358; Waever, 2008, ss. 152–153).

Güvenliğe ilişkin söz edimi, güvenikleştirmenin başlangıç noktası olarak değerlendirilebilir (Stritzel, 2007, s. 360). Fakat güvenikleştiren aktörün bir güvenlik tehdidine işaret etmesi, güvenikleştirmenin başarıyla gerçekleşmesi anlamına gelmemektedir. Güvenikleştirme öznelerarası bir süreç olduğundan, güvenlik tehdidinin güvenikleştiren aktör ve kamuoyu



tarafından ortak bir anlayışla kabul edilmesi gerekmektedir. Bir diğer ifadeyle, güvenlik tehditleri ancak kamuoyu tarafından da kabul gördüğünde güvenlikleştirme başarıyla gerçekleşmiş olmaktadır (Emmers, 2017, ss. 131–134). Kamuoyu ikna edilmediği sürece güvenlikleştiren aktörün güvenliğe dair tehdit iddiaları ilgili aktörün öznel anlayışına dayalı başarısız bir güvenlikleştirme hamlesi (*securitising moves*) olarak kalacaktır (Buzan ve diğerleri, 1998, ss. 25–31; Roe, 2005, ss. 53–54).

Güvenlikleştirme sürecinde tehdidin varlığına ikna edilmeye çalışılan grubun kimliğine gömülü kültürel değerler, ortak inançlar, toplumsal hafıza, diğer gruplara ilişkin önyargı, endişe ve korkular güvenlikleştiren aktörler tarafından etkili bir biçimde kullanılabilirse güvenlikleştirmenin başarıyla gerçekleşme ihtimali artmaktadır (Balzacq, 2005, ss. 184–186; Lake ve Rothchild, 1996, s. 41; Rychnovská, 2014, s. 16). Bu nedenle, bir mesele güvenlik tehdidi olarak ilan edilirken genelde toplumda belli bir karşılığı olan etnik, dini, tarihsel vb. sorunlar yeniden gündeme getirilir ve toplumsal hafızada yer edinmiş söylem kalıpları yeniden gündeme taşınır (Arfi, 1998, s. 172; Brass, 1991, s. 74; Brubaker ve Laitin, 1998, s. 442; Cigar, 1995, s. 6; Lake ve Rothchild, 1996, s. 41; Oberschall, 2000, ss. 990–991; Stritzel, 2007, s. 369; Tugay ve Duran, 2021b, ss. 474–475).

### 3. Karadžić'in Bosna-Hersek'in Bağımsızlığını Güvenlikleştiren Söylemleri

1990 yılında Yugoslavya Sosyalist Federal Cumhuriyeti'nin bütün cumhuriyetlerinde çok partili serbest seçimler gerçekleştirilirken, Bosna-Hersek'te 18-25 Kasım tarihlerinde gerçekleşen ve oyların etnik temelde dağıldığı seçimler, Aliya İzzetbegović'in Demokratik Eylem Partisi (SDA), Radovan Karadžić'in Sırp Demokratik Partisi (SDS) ve Mate Boban liderliğindeki Hırvat Demokratik Birliği'nin (HDZ) zaferiyle sonuçlanmıştır (Semercioğlu, 2017, ss. 1342–1343; Bideleux ve Jeffries, 2007, ss. 342–343; Marcon ve diğerleri, 2008, ss. 5–6). 1991 yılında Hırvatistan ve Slovenya'nın bağımsızlıklarını ilan etmesi ve ardından bu ülkeler ile Yugoslavya/Sırp güçleri arasında patlak veren savaşlar Yugoslavya'nın dağılma sürecini başlatırken, Bosna-Hersek'te de söz konusu siyasi partiler arasında ülkenin geleceğine ilişkin fikir ayrılıkları baş göstermiştir. Slovenya ve Hırvatistan'ın izlediği yolu takip etmek isteyen Bosna-Hersek Parlamentosu 15 Ekim 1991'de bağımsızlık kararı almış ve bu karar doğrultusunda 29 Şubat-1 Mart 1992'de gerçekleştirilen referandumdan da bağımsızlık lehine bir sonuç çıkmıştır. Fakat Bosna-Hersek'in bağımsızlığını Sırp için kabul edilemez bir güvenlik tehdidi, bir savaş sebebi (Woehrel, 2012, ss. 1–2) olarak ilan eden Karadžić'in liderliğindeki SDS, Bosnalı Sırp'ların referandumu boykot etmesi yönünde bir kampanya yürütmüş ve bağımsızlık ilanının geri çekilmesini talep etmiştir (Ramet, 2005, s. 10). Fakat talebin reddedilmesi ve Bosna-Hersek'in bağımsızlık kararının Avrupa Topluluğu ve ABD tarafından tanınması üzerine 7 Nisan 1992'de Karadžić liderliğinde Sırp Cumhuriyeti (*Republika Srpska*) ilan edilmiştir. Aynı tarihte Sırp askerlerinin Saraybosna'ya bakan tepelerden şehri top atışına tutmaya başlamasıyla üç buçuk yıldan fazla sürecek olan Saraybosna kuşatması ve Bosna Savaşı başlamıştır (Ali ve Lifschultz, 1994, s. 371; Dalar, 2008, s. 95; Yenigün ve Hacıoğlu, 2010, s. 676).

Boşnak liderliğinin Bosna-Hersek'in genelinde kontrol sağlamak için Sırp'ların iradesini hiçe sayarak bağımsızlık kararı aldığını ileri süren Karadziç, bağımsızlık kararında ısrar eden İzzetbegoviç hükümetini anayasayı çiğnemekle ve böylece "anayasal şiddet" uygulayarak diğer şiddet türlerine kapı aralamakla suçlamıştır (ICTY Karadzić Case, 2010a, ss. 827; 848-854). Karadziç, Bosna-Hersek'in bağımsızlığına gerekirse güç kullanarak direneceklerini belirtmiş (Mann, 2005, s. 389), böyle bir sonucun Bosnalı Müslümanlar için bir felaket olacağını ifade etmiştir (ICTY Karadzić Case, 2009a, s. 529). Bosna-Hersek'in geleceğinin tartışıldığı Ekim 1991 Bosna-Hersek Parlamentosu oturumunda bağımsızlık kararı konusunda Boşnak yönetimini net bir şekilde 'uyaran' Sırp lider, bu kararda ısrarcı olunması halinde Boşnak Müslümanların "yeryüzünden silineceğini" söylemekten geri durmamıştır (ICTY Karadzić Case, 2010a, ss. 850-851):

*"Sizi tehdit etmiyorum ancak bir kez daha uyarıyorum; Bosna-Hersek için seçtiğiniz ve ısrar ettiğiniz yol Hırvatistan ve Slovenya'nın şimdiden içine düştüğü cehenneme giden yol ile aynı! Bu seçtiğiniz yol yüzünden Bosna-Hersek'i cehenneme sürüklediğinizin farkında değil misiniz? Çünkü eğer savaş olursa Müslüman halk kendini savunamayacak ve belki de yok olacak".*

Karadziç'in Bosna-Hersek'in Yugoslavya'dan ayrılıp bağımsız olmasını güvenleştiren söylemleri, Yugoslavya içinde en büyük nüfus grubu ve Miloseviç'in elinde topladığı siyasi güçle birlikte etkili ulus olan Sırp'ların Bosna-Hersek'te azınlık konumuna düşmesinin güvenliklerine tehdit oluşturacağı iddiasına dayanmıştır (Glenny, 1992, s. 12; Slack ve Doyon, 2001, ss. 142-143; Wiberg, 1993, s. 108). Miloseviç'in iktidarda olduğu Yugoslavya'da Bosnalı Sırp'ların "güçlü ve birleşik" konumda olduğunu ifade eden Karadziç (ICTY Karadzić Case, 2009a, s. 529), Yugoslavya'dan ayrılmanın ise Sırp'lar için "Müslümanların yönetiminde bir Bosna-Hersek'te Sırbo-fobianın hâkim olduğu ve yarın bir gün Sırbo-cide [Sırlara yönelik soykırım] yaşanmayacağını kimsenin garanti edemeyeceği" (ICTY Karadzić Case, 2014b, s. 47841) koşullarda yaşamak anlamına geleceğini savunmuştur.

### 3.1. Etnik Olarak Homojen Sırp Devleti Amacına Yönelik Söylemleri

Tüm çabalarına rağmen Bosna-Hersek'in Yugoslavya içerisinde kalmasını sağlayamayan ve ülkenin bağımsızlığını engelleyemeyen Karadziç, bu kez Müslümanların sosyal ve siyasi anlamda güçlü bir konumda olduğu bir siyasi yapıdan ziyade içerisinde otonom kantonların ya da ayrı bir Sırp devletinin olduğu bir düzenlemeyi savunmaya başlamıştır (Ali ve Lifschultz, 1994; ICTY Karadzić Case, 2009b, s. 818; Wiberg, 1993). Böylece Bosna-Hersek içerisinde homojen nüfusa sahip bir Sırp devleti amacı doğrultusunda hareket etmeye başlamıştır. Sırp lider, Yugoslavya'dan ayrılmak isteyen Müslümanların bunun sonucunda Bosna-Hersek'in toprak bütünlüğünü hedeflemekten vazgeçmelerini ve Sırlara ait olan bölgeleri gözden çıkarmak zorunda olduklarını ilan etmiştir (ICTY Karadzić Case, 2010a, s. 849).

Karadziç Sırp Meclisinde 12 Mayıs 1992'de yaptığı bir konuşmada Bosna-Hersek'ten ayrılıp kendi devletlerine sahip olmanın "Sırp halkının özgürlük mücadelesini başarıya ulaştırmak için



*gerekli*” olduğunu savunmuş, aynı zamanda Tito döneminde öne çıkarılan “Birlik ve Kardeşlik” ilkesine atıfla bağımsız Sırp devletinin “*Sırların birlik ve kardeşlik masalları ile kandırılmasına son vermek*” anlamına geleceğini eklemiştir (ICTY Karadžić Case, 2009a, ss. 558–559). Sırp lider, Bosna-Hersek'te Sırlar, Boşnaklar ve Hırvatların bir arada yaşamasının mümkün olmadığını, çok-etnikli bir Bosna-Hersek'te etnik sorunların ve çatışmaların yaşanmasının kaçınılmaz olduğunu, sorunlardan kurtulmak için her grubun kendi etnik devletine sahip olması gerektiğini savunmuştur (ICTY Karadžić Case, 2009b, s. 668; 2014c, s. 47579; Ali ve Lifschultz, 1994, ss. 384–387). Müslümanlar ve Sırların “*yan yana büyümesi imkânsız olan bitkiler*” ya da “*sürekli birbirleriyle didişen kediler ve köpekler*” gibi olduğunu, dolayısıyla çok kültürlü bir Bosna-Hersek yaratma çabasının başarısızlığa mahkûm olduğunu vurgulamıştır (ICTY Karadžić Case, 2014c, ss. 47596–47597). 1992'de Sırp Cumhuriyeti Meclisindeki konuşmasında, başka ülkelerden çeşitli örneklere değinerek barış içinde bir arada yaşamaya engel olanın Sırlar değil Müslümanlar olduğunu ileri sürmüştür (ICTY Karadžić Case, 2009a, s. 549):

*“Müslümanlar başkalarıyla bir arada yaşayamazlar. Bu çok açık ve net bir konu. Kuzu gibi sakin, barışsever Hindularla bile bir arada yaşamayı beceremediler. Kıbrıs'ta Rumlarla bir arada yaşamayı beceremediler. Lübnan'da aynı ırka, aynı dile, aynı kültüre sahip oldukları Hristiyan Araplarla bile geçinemediler. Bu tartışma götürmez bir gerçek ki, Müslümanlarla bir arada yaşamaya kalkarsanız sizi çeşitli hileler ile kontrol altına alırlar. Biz burada bunun olmasına izin vermeyeceğiz”.*

Karadžić, Boşnakların yaşadıkları yerlerden Sırp güçlerince zorla çıkarıldıktan sonra da etnik olarak homojen topraklara sahip olmanın önemini vurgulamaya devam etmiştir. 1994'te gerçekleştirdiği bir konuşmasında, Bosna-Hersek içerisinde kurulan Sırp Cumhuriyetinin nüfusu toplam nüfusun %50'sinden az bile olsa, kurdukları cumhuriyetin homojen bir Sırp toprağı haline gelmesinden memnun olduklarını ifade etmiştir. Etnik temizlik sonucu homojen bir Sırp nüfusa sahip olan Sırp Cumhuriyeti için “*Çar Duşan'ın İmparatorluğu*” benzetmesi yaparak İslam'ın bölgede yayılmasından önceki dönemlere göndermede bulunmuştur. “*2 yıl önce biz buralarda bazı haklara sahip olan bir grup insandan ibarettik, şimdi ise bir devletimiz var ve bu devletin yüzde yüzü bize ait, yüzde yüzü bizim insanımızdan oluşuyor*” ifadelerini kullanan Sırp lider, etnik olarak homojen bir Sırp devleti kurma amacını gerçekleştirmiş olmanın mutluluğunu dile getirmiştir (ICTY Karadžić Case, 2009a, ss. 549–550, 2014c, s. 47605).

### 3.2. “İç Düşmanlar” Söylemi

Karadžić'in bir önceki başlıkta değinilen Sırp devleti yaratma amacını meşrulaştırma çabasıyla Boşnak ve Hırvatları Sırların ‘iç düşmanları’ olarak ilan eden bir güvenlikleştirici söylem kullanmıştır. Bu bağlamda Bosna-Hersek'te tarihsel olarak Sırp toprakları olduğunu iddia ettiği bölgede bir Sırp devleti kurma amacını “*yüzyıllardır hayalini kurduğumuz, düşmanlarımızın içinde olmadığı, sadece bize ait olacak devletimizi kurma hayaline kavuşmanın eşliğindeyiz*” şeklinde dillendirmiştir (ICTY Karadžić Case, 2014b, ss. 47883–47884). Sırp lider, yüzyıllardır

ellerine geçen her fırsatı Sırlara saldırmak için kullanan ve aynı devlet içinde kaldıkları takdirde bunu yapmaya devam edecek olan 'iç düşmanlardan' arındırılmış bir Sırp devletinde Sırların güvende olacağını ileri sürmüştür (ICTY Karadžić Case, 2009a, ss. 521–530; 2014c, s. 47596). Sırp Cumhuriyeti Meclisinde yaptığı konuşmada benzer bir söyleme başvurarak, Sırp devletinin kurulmasını Sırp halkının Boşnaklar ve Hırvatlarla bir arada yaşayabilecekleri şeklindeki “aldatıcı fikirlerden” kurtulmak anlamına geleceğini savunmuştur (ICTY Karadžić Case, 2014c, s. 47596).

Karadziç tarafından ortaya konulan güvenlikleştirme politikasının en önemli bileşenlerinden biri, Sırp toplumsal hafızasında yer alan düşman imgeleri ve tarihsel travmalar kullanılarak etnik farklılık ve kadim nefret algılamalarının canlandırılması olmuştur (Wood, 2001, s. 66). Boşnak Müslümanlar için Türk ifadesini pejoratif bir anlamda kullanan Karadziç, bağımsız Bosna-Hersek'i yönetecek olan Boşnak Müslümanları Türklerle, onlarla hareket eden Hırvatları ise II. Dünya Savaşı'nda Sırları katleden Ustaşalarla özdeşleştirmiştir (ICTY Karadžić Case, 2014a, s. 47777). Böylece 1990'ların başlarında Sırların bir kez daha tarihsel düşmanları olan Türklerin ve Ustaşaların yönetimi altında yaşamak zorunda kalabileceği şeklindeki milliyetçi Sırp propagandası Karadziç'in güvenlik siyasetinde etkili olmuştur (ICTY Karadžić Case, 2009a, ss. 546–548; Arfi, 1998, ss. 184–185; Wood, 2001, s. 68).

Bosnalı Sırları “Tanrıdan ve çok etkili olmayan birkaç dost ülkeden başka yardımcısı olmayan” bir halk olarak niteleyen Karadziç, Sırp milliyetçiliğindeki mağduriyet temasını (Jelavich, 2015, s. 283) kullanarak güvenlik söylemini kurgulamıştır (ICTY Karadžić Case, 2009b, s. 824). Sırp lider, 1914, 1941 ve 1991'de patlak veren bütün savaşların “her şeyin ötesinde Ortodoks nüfusu yok etme amacı taşıyan savaşlar” olduğunu ileri sürerek Sırların iç ve dış düşmanlarla sarılı olduğunu savunmuştur (ICTY Karadžić Case, 2009a, ss. 546–548). Ustaşa dönemini hatırlatan Sırp lider, Sırların 1941'de yaşananlarla tekrar karşı karşıya kaldığını, Hırvatistan'da ortaya çıkan “neo-faşizm” ve Bosnadaki “İslamcı fundamentalizmin” Sırlara yeniden bir “soykırım” yaşatabileceğini iddia etmiştir (Arfi, 1998, s. 187; Biondich, 2011, s. 202).

Karadziç'in söylemlerinde Bosna-Hersek'teki Müslümanlar bir anda, her an Sırlara saldırmaya hazır olan 'iç düşmanlar' halini almıştır (Stoianovich, 2015, s. 331). Sırp milliyetçi anlatısında; özünde Sırp oldukları fakat Osmanlı döneminde Müslümanlığı seçerek asıl kimliklerine “ihnet ettikleri” ileri sürülen Boşnak Müslümanlar, Orta Çağ'da Sırp topraklarını işgal eden ve Sırp ulusuna baskı yapan Müslüman Türk yönetiminin bölgedeki ‘kalıntıları’ olarak düşmanlaştırılmıştır (Babuna, 1999, s. 195; Cigar, 1995, s. 25; Krupalija, 2020, s. 210). Bu anlatıya göre; Boşnak Müslümanlar sadece 500 yıl önce Türklerin safında yer almakla kalmamış, tarihin çeşitli dönemlerinde Avusturya-Macaristan İmparatorluğu ve Hırvat Ustaşalar ile iş birliği yapıp Sırlara karşı cephe almışlardır (Wiberg, 1993, s. 98).

Karadziç, bağımsız Bosna-Hersek'te yaşamının Sırlar için Osmanlı Devleti dönemine, “dayanılmaz koşullar altında acı çektikleri ve kültürlerini koruma mücadelesi verdikleri 500 yıllık Türk yönetimi zamanına” (ICTY Karadžić Case, 2009b, ss. 809–810, 2010a, s. 828), “Ortodoks kimliğini zehirleyen” (ICTY Karadžić Case, 2014c, ss. 47596–47597) “kölelik” (ICTY Karadžić

Case, 2010a, s. 884) dönemlerine dönüş anlamına geleceğini söylemiştir. Bu bağlamda bağımsızlık kararı alan Bosna-Hersek hükümetine “*Artık kimsenin kontrolünde olmayacağız! Bizi kontrol altına alma çabası bu topraklarda yüzlerce kez denendi ancak artık bunu başaramayacaksınız!*” ifadeleriyle karşı çıkmıştır (ICTY Karadžić Case, 2010a, ss. 850–851).

Sırpaların toplumsal hafızasında II. Dünya Savaşı'nda Nazi Almanyası'nın desteğiyle Hırvatistan ve Bosna-Hersek'in büyük bölümünü içeren topraklarda bir Hırvat devleti kuran ve Sırlara yönelik katliamlara girişen Ustaşa rejimine dair travmatik anılar önemli yer tutmaktadır. Hırvat Ustaşa rejimi, sahip olduğu Faşist ideoloji ve Sırp düşmanlığı tutumu ile Sırpaların büyük mağduriyetler yaşamasına neden olmuştur (Biondich, 2005, s. 77; Bora, 1995, ss. 49-51; Jelavich, 2015, s. 279). Bu dönemde on binlerce Sırp'ın katledildiği Jasenovaç toplama kampı kurulmuş, Lika ve Kordun gibi bölgelerde Sırpalar saldırıya uğramış ve Ortodoks kiliseleri harap edilmiştir (Alkan, 1995, s. 23; Arfi, 1998, s. 187; Biondich, 2011, ss. 140–141; Bora, 1995, s. 51). Karadžić'in söylemlerinde II. Dünya Savaşı'na dair bu tip travmatik anılarla dolu Sırp toplumsal hafızasına başvurması, milliyetçilikten en uzak kesimleri bile etnik kutuplaşmaya eğilimli hale getirmiştir (Oberschall, 2000, ss. 990–991).

Karadžić, “*aleyhimize yapılan planlar, bu planları yapan düşmanlar ve tüm bunların kurbanı olarak biz Sırpalar: her şey tıpkı II. Dünya Savaşı dönemindeki gibiydi*” ifadeleriyle (ICTY Karadžić Case, 2010a, s. 888) 1990'larda Sırpaların düşmanlarının ve onlara karşı kurulan komploların II. Dünya Savaşı'nda yaşananlar ile benzer olduğunu ileri sürmüştür. Aynı zamanda II. Dünya Savaşı'nda Bosna-Hersek'te ve Hırvatistan'da Sırlara karşı bir soykırım faaliyetine girişildiği iddiasından hareketle, 1990'larda tekrar böyle bir soykırım yaşanmaması için Sırp halkını savunmaya çalıştıklarını iddia etmiştir (ICTY Karadžić Case, 2014b, ss. 47820–47821):

*“Savcılık makamı Sırpaların yeni bir soykırımı uğrama korkusu içinde olduğunun gerçekliğini sorguluyor ve bu korkunun ben ve SDS tarafından Sırp halkına dayatıldığını ileri sürüyor. Oysa II. Dünya Savaşı'nda yaşanan soykırımı tecrübe etmemiş, o dönemin acılarına şahit olmamış neredeyse bir Sırp ailesi bile bulmak zordur”.*

Karadžić Sırpaların II. Dünya Savaşı'ndaki düşmanlarıyla tekrar karşı karşıya olduğu söylemine İzzetbegoviç'i de dahil etmiş, İzzetbegoviç hükümetini kastederek Bosna-Hersek'te “Hitlerin müttefiklerinin iktidara geldiğini” ileri sürmüştür (ICTY Karadžić Case, 2014b, s. 47832). Sırp lider bu iddiasını II. Dünya Savaşı'nda Nazi Almanyası tarafından Yugoslavyalı Müslümanlardan oluşan “Hançer” adlı bir birlik kurulmasına ve İzzetbegoviç'in Hitler ile “dostluk ve iş birliği” içinde olduğu iddia edilen<sup>5</sup> Kudüs Müftüsü Emin el-Hüseyni'yi Saraybosna'da birkaç kez ağırlamasına dayandırmıştır (ICTY Karadžić Case, 2010a, ss. 881–887)

5 İsrail Başbakanı David Ben Gurion 1960'larda Araplar ile Naziler arasında benzerlikler kurma şeklinde özetlenebilecek bir siyaset ortaya koymaya başlamıştır. Bu doğrultuda dönemin Kudüs Müftüsü Emin el-Hüseyni'nin Nazilerle iş birliği içinde olduğu, hatta Yahudilere karşı “nihai çözümün” planlayıcıları arasında yer aldığı, Nazilerin Yahudi soykırımını Kudüs müftüsünden ilham aldığı gibi iddialar ortaya atılmıştır (Zertal, 2000, ss. 108–109). Karadžić bu iddiaların odağındaki Emin el-Hüseyni ile İzzetbegoviç arasındaki ilişkiyi öne sürerek Boşnak lideri Kudüs müftüsü üzerinden Naziler ile ilişkilendirme çabasına girişmiştir.

Karadziç II. Dünya Savaşı'ndan önce Sırpların Bosna-Hersek topraklarının üçte ikisine hâkim olduğunu fakat uğradıkları soykırım ve zorla yerinden etme faaliyetleri sonucu azınlık konumuna düştüklerini ve ellerindeki toprakların büyük kısmını kaybettiklerini ileri sürmüştür (ICTY Karadziç Case, 2010b, s. 913). Buna dayanarak, ülkenin tamamında hak iddia eden Bosna-Hersek yönetimini, söz konusu “soykırım” sonucu ülkede oluşan bölgesel ve demografik gerçekliği “*suiistimal etmeye çalışmakla*” suçlamıştır (ICTY Karadziç Case, 2010a, s. 881).

Karadziç, iç düşmanlar söylemi çerçevesinde demografik verilere ve Bosna-Hersek'te Müslümanların yüksek doğum oranlarına bile değinmiş, Müslümanların Sırp'lardan yaklaşık dört kat fazla olan yüksek doğum oranları yoluyla Bosna-Hersek'teki 'Sırp bölgelerinde' hakimiyet sağlamaya çalıştığını iddia etmiştir (ICTY Karadziç Case, 2014c, ss. 47597; 47659). Sırp lidere göre ülkedeki etnik dengeleri değiştirmek için bilinçli olarak uygulanan, Müslüman kadınlara en az beş çocuk doğurması gerektiği şeklindeki fetvalar ile desteklenen yüksek doğum oranı politikası Bosnalı Sırp'ların güvenliğine yönelik bir tehdittir (ICTY Karadziç Case, 2010a, s. 891). Bosnalı Sırp'lara hitaben yaptığı bir konuşmada “*bizleri yüksek doğum oranlarıyla alt edecekler*” ifadelerini kullanan Karadziç, “*ne Sırp'lar ve ne de Hırvatların yüksek doğum oranları yoluyla İslam'ın Avrupada nüfuz alanı oluşturmasını engelleyemeyeceğini*” ifade etmiştir. Müslümanların 5-6 yıl içinde ülke nüfusunun yarısından fazlasını oluşturacağını ve bunun Sırp'lar için güvenlik sorunu haline geleceğini ileri sürmüştür (ICTY Karadziç Case, 2014c, s. 47597). Nüfus artış oranlarının güvenliğleştirilmesi çerçevesinde Sırp liderin başvurduğu bir diğer söylem, Boşnakların yoğun olarak yaşadığı Sırbistan'daki Sancak Bölgesinden ve Türkiye'den Bosna-Hersek'teki Sırp yerleşim yerlerine Müslüman nüfusun getirilmesi yoluyla Sırp'ların asimilasyona uğratılmaya çalışılacağı şeklinde olmuştur (ICTY Karadziç Case, 2009b, ss. 810–811). Karadziç, tüm bu ‘planların’ farkında olduklarını ve buna müsaade etmeyeceklerini bizzat İzzetbegoviç'e de söylediğini belirtmiştir (ICTY Karadziç Case, 2010a, s. 891).

### 3.3. “İslami Fundamentalizm” ve İzzetbegoviç'i Güvenlikleştirme Söylemi

Karadziç, Bosna-Hersek'in bağımsızlık hedefinde Arapların ve Müslüman dünyasının etkili olduğunu, Bosna'yı “İslami terörün” Avrupa'ya açılan kapısı olacak İslami bir rejime dönüştürme amacına dayandığını savunmuştur (ICTY Karadziç Case, 2010a, s. 852). Bu bağlamda sadece Sırp'lar için değil, bir bütün olarak Batı dünyasının değerleri için savaştıklarını, Avrupa'yı İslami fundamentalizme karşı korudukları için kendilerine minnettar olunması gerektiğini ileri sürmüştür (Carmichael, 2002, s. 57; Cigar, 1995, ss. 43–65). “İslami fundamentalizm” söylemi altında İzzetbegoviç başta olmak üzere Boşnak siyasi, bürokratik ve askeri elitlerinin dini kimliğini Sırp'lara yönelik güvenlik tehdidi olarak sunan Karadziç, SDA'nın iktidara gelmesiyle başlayan süreci Sırp'ların Müslümanlardan gelebilecek saldırılara karşı savunmasız kaldıkları İslamcı bir rejimin kurulması olarak tanımlamıştır (ICTY Karadziç Case, 2009b, ss. 811–812, 2010a, s. 882; ss. 901–902; 2014b, s. 47844).

Karadziç'in güvenlikleştirme siyasetinde İslami fundamentalizm söylemini kullanması, dönemin uluslararası konjonktüründe öne çıkan “radikal İslam” söyleminden yararlanmaya çalışan

pragmatist bir boyut taşımaktadır. Soğuk Savaş'ın sona erdiği, “Medeniyetler Çatışması” gibi tezlerin öne sürüldüğü, Komünizmden sonra yeni “Öteki”nin “Radikal İslam” olarak ilan edildiği bir dönemde Boşnak siyasetçilerin İslami fundamentalizmle suçlanması, Sırp liderin siyasi ve bölgesel hedeflerini “radikalizmle mücadele” şeklinde meşrulaştırma çabasının bir ürünü olarak değerlendirilmek mümkündür. Bosna-Hersek'teki gelişmeler için İran İslam devrimi ve İranlaşma gibi benzetmelere başvuran Karadžić, İzzetbegoviç'in İran İslam Cumhuriyetine benzer bir rejim kurmak istediğini öne sürerek (ICTY Karadžić Case, 2010a, ss. 884–887; Carmichael, 2015, s. 126) “İslami tehdit” söylemini sadece Sırp halkına değil Batılı siyasetçilere yönelik de bir güvenlikleştirme çabası olarak kullanmıştır. Sırp lider Bosna-Hersek'teki ‘İslami tehdidin’ bölgesel bir güvenlik krizine neden olacağını ileri sürmüştür (ICTY Karadžić Case, 2009b, ss. 809–810), Boşnak ve Arnavut Müslümanların yaşadığı Bosna-Sancak-Kosova hattında radikal İslamcı bir dönüşüm olduğu imasıyla bu bölgeyi “yeşil üçgen” olarak isimlendirerek (ICTY Karadžić Case, 2010a, s. 887) uluslararası kamuoyunda etkili olan radikal İslam endişesinden yararlanmak istemiştir (Cigar, 1995, s. 99). Nitekim Bosna-Hersek'te çatışmaların yayılmaya başladığı dönemde uluslararası basında çatışmaların Müslümanların yoğun olarak yaşadığı Kosova, Sancak ve Makedonya'ya yayılabileceği tehlikesinin gündeme getirilmesi söz konusu endişeyi gözler önüne sermektedir (Bağcı, 1994, ss. 259–260).

Karadžić, İzzetbegoviç'in “*bir fanatik dinci*” olduğunu, Yugoslavya'ya başından beri sadakati olmadığını ve ilk fırsatını bulduğunda Bosna-Hersek'i Yugoslavya'dan koparmak ve İslami bir rejim kurmak için harekete geçtiğini ileri sürmüştür (ICTY Karadžić Case, 2014b, ss. 47883–47884). İzzetbegoviç'in İslami kimliği ile 1990'larda ortaya koymak istediği politikaları birbiriyle ilişkilendirerek Sırp'lara yönelik bir tehdit olarak sunan (Mulaosmanović, 2017, s. 13) Karadžić, Boşnak liderin geçmişte ortaya koyduğu fikir ve eylemleri İslami rejim kurma amacının göstergesi olarak sunmuştur. Bu doğrultuda İzzetbegoviç'in “fundamentalist” fikirlerine kanıt olarak Boşnak liderin “İslam Deklarasyonu” kitabına atıfta bulunmuştur. 1970 yılında İzzetbegoviç tarafından yazılan İslam Deklarasyonu'nun Müslümanların kendi algılarına uygun bir dünya inşa etmesi gerektiğini ilan eden bir siyasi program olduğunu söyleyen Karadžić, 1990'larda İzzetbegoviç tarafından kurulan SDA'nın İslam Deklarasyonu'nda ortaya konulan ‘radikal İslamcı’ hedefleri benimsediğini ileri sürmüştür (ICTY Karadžić Case, 2010a, ss. 881–892). İzzetbegoviç'in İslam Deklarasyonu'nda yazdıklarını Bosna-Hersek'in anayasası gibi gördüğünü ileri sürerek, Sırp tarafının 1990'larda gerçekleştirdiği her eylemin Uluslararası Ceza Mahkemesi tarafından soruşturulmasını fakat İzzetbegoviç'in söz konusu kitabından hiç bahsedilmemesini eleştirmiştir (ICTY Karadžić Case, 2010a, s. 968, 2014b, s. 47827).

Karadžić, İzzetbegoviç'in üyesi olduğu Genç Müslümanlar Örgütü'nün Mısır'daki Müslüman Kardeşler'den esinlenerek kurulduğunu ileri sürmüştür, 1990'larda SDA'yı kuran çekirdek kadronun Genç Müslümanlar Örgütü'nün üyeleri olduğunu eklemiştir. Böylece, SDA'nın Müslüman Kardeşler benzeri ‘radikal’ bir programa sahip olduğu mesajını vermiştir (ICTY Karadžić Case, 2009b, ss. 812–813):

“Mücadele ettiğimiz insanların ne tür ideolojilere sahip olduğuna bakın. Bay İzzetbegoviç İkinci Dünya Savaşı döneminde Müslümanların yaşadığı yerlerde fundamentalist bir İslami rejim kurmayı hedefleyen Genç Müslümanlar adlı örgütün üyesi idi. İkinci Dünya Savaşından sonra da çeşitli gizli ve gayri resmi örgütler içerisinde söz konusu İslami emelleri için faaliyetler yürütmüş ve tutuklanmıştır” (ICTY Karadžić Case, 2010a, ss. 881–882).

Karadžić’in İslami fundamentalizm tehdidi söyleminin dikkat çekici bir boyutu, Bosna-Hersek’in Yugoslavya’dan ayrılıp bağımsız olmasını Müslüman azınlığın Hristiyan çoğunluğa tahakkümü anlamına geleceğini iddia etmesidir (ICTY Karadžić Case, 2010b, s. 962). Sırp lider Hırvatlar ile Boşnaklar arasındaki iş birliğini görmezden gelerek SDA’nın iktidara gelmesini nüfusun çoğunluğunu oluşturan Hristiyanların üzerinde bir Müslüman azınlık hakimiyeti şeklinde betimlemiştir (ICTY Karadžić Case, 2010b, s. 962). SDA’nın Boşnak Müslümanlara avantaj sağlamaya ve Hristiyan çoğunluğa, yani Sırlara ve Hırvatlara zarar vermeye yönelik politikalarla hareket ettiğini ileri süren Karadžić, Hırvatistan ve Bosna-Hersek’te birbirleriyle yoğun bir savaşın içine girmiş olan Hırvatlar ve Sırları Hristiyan kimliği altında birleştirmiş, Bosna-Hersek’te yaşananları Huntington’ı hatırlatan şekilde ‘medeniyetler çatışması’ ekseninde yorumlamıştır.

Karadžić Batı ülkelerini, “SDA içindeki radikal İslamcı yapıyı fark ederek” partiden ayrılan Adil Zulfikarpasiç ve 1993’te Bosna hükümetiyle yollarını ayırıp “Batı Bosna Özerk Bölgesini” kurduğunu ilan eden Fikret Abdiç gibi daha seküler, demokrat ve ılımlı Boşnak siyasi liderler yerine İzzetbegoviç’i muhatap almak ve desteklemekle suçlamıştır (ICTY Karadžić Case, 2014b, s. 47831). Bu bağlamda, uluslararası kamuoyunu, Avrupa değerleri ile daha uyumlu Müslüman liderler yerine İzzetbegoviç ve onun partisi SDA ile diyalog kurmayı tercih etmekle itham etmiştir (ICTY Karadžić Case, 2014b, s. 47828). Böylece Batılı devletlerin demokratik, Avrupa değerlerine sahip bir Bosna-Hersek’in inşa edilmesi için çaba göstermek yerine İslami emellerle hareket eden siyasi liderlerle iş birliğine gittikleri eleştirisinde bulunmuştur (ICTY Karadžić Case, 2014b, s. 47924). Uluslararası toplum tarafından sadece Boşnak siyasetçiler arasında değil ülkesel bazda da “yanlış tarafın desteklendiğini” iddia eden Sırp lider, ABD başta olmak üzere Batı ülkelerinin Balkanlar’da istikrarı yeniden sağlayabilecek potansiyele sahip olan Sırlara güvenmek yerine Suudi Arabistan, İran ve Türkiye gibi ülkelerin İslam’ın Avrupa’ya nüfuz etmesi için kullandıkları Boşnakları desteklediklerini öne sürmüştür (Cigar, 1995, s. 100).

#### 4. Sonuç

Çalışmada Bosna Savaşı sırasında ayrılıkçı Sırp hareketinin lideri konumunda olan Karadžić’in güvenikleştirme siyasetini hangi söylemlere başvurarak uyguladığı ele alınmıştır. Temel olarak Eski Yugoslavya Uluslararası Ceza Mahkemesi arşiv kayıtlarına dayanarak oluşturulan araştırma bulguları ışığında, Bosna-Hersek’in bağımsızlığını Bosnalı Sırlar için bir güvenlik sorunu olarak ilan eden Karadžić’in Bosna-Hersek topraklarında etnik olarak homojen bir Sırp devleti kurma



amacını meşrulaştırmak için üç farklı güvenlik tehdidi söylemi kullandığı görülmüştür. Bunlardan birincisi, İzzetbegović yönetiminin Bosna-Hersek'te bir İslami rejim kurmayı hedeflediğini ve bu bağlamda Bosna-Hersek'in "İslami terörün" Avrupa'ya açılan kapısı haline geleceğini ileri süren İslami fundamentalizm tehdidi söylemidir. Karadzic bir diğer tehdit söyleminde, İzzetbegović yönetimini ve Boşnakları tarihin çeşitli dönemlerinde Sırp'ların düşmanlarının safında yer alan iç düşmanlar olarak ilan etmek için Osmanlı dönemi 'Türk işgaline' dair Sırp milliyetçi anlatısından yararlanmıştır. Sırp lider son olarak, Hırvatları II. Dünya Savaşı döneminde kurulan Hırvat Ustaşa rejimi ile özdeşleştirerek, II. Dünya Savaşı'na dair Sırp toplumsal hafızasını etkili bir biçimde kullanan bir tehdit söylemi inşa etmiştir.

Karadzic'in kullandığı söylemlerin bir kısmı Sırp'lara geçmişte yaşadıklarını hatırlatmış ve bunların benzerlerini yeniden yaşama tehlikesi altında oldukları mesajını vermiştir. Bu söylemler II. Dünya Savaşı ve Yugoslavya dönemi gibi nispeten yakın tarihte yaşanan olaylar ile Osmanlı dönemi gibi oldukça eski zamanlara ait anlatıları birleştirmiş ve 1990'larda Sırp'ların içinde bulunduğu duruma dair çıkarımlar yapmak üzere kullanılmıştır. Yugoslavya'nın parçalanması sürecinde siyasi liderler tarafından tirmandırılan etnik düşmanlığın önemli oranda II. Dünya Savaşı dönemine atıfla gerçekleştirildiğini (Halilović Tekin, 2012; Bowman, 2003), bu döneme ait toplumsal travmaların güvenlikleştirme siyaseti için kullanışlı olduğunu (Kenar, 2005, s. 60; Oberschall, 2000, s. 989) ileri süren çalışmaları destekler biçimde, Karadzic'in II. Dünya Savaşı'na dair Sırp toplumsal hafızasına ve Sırp'ların bu dönemde Ustaşa rejimi altında uğradığı katliamlara dayanan güvenlik söylemleri güvenlikleştirme siyasetinin en güçlü unsurlarından birini oluşturmuştur. Bunun en önemli sebeplerinden birisi, II. Dünya Savaşı'na dair hatıraların 1990'larda pek çok Bosnalı Sırp'ın zihninde hala taze olması ve o dönemde yaşananların mağdurlarının veya mağdur yakınlarının önemli bir kısmının halen hayatta olmasıdır. Böylece II. Dünya Savaşı'na dair güvenlikleştirici söylemler, Osmanlı dönemine atıfla oluşturulan söylemlerin aksine yakın zamanda yaşananlara dayanmasıyla daha etkili olmuştur (Bora, 1995, s. 60; Kenar, 2005, s. 60; Oberschall, 2000, s. 989-991).

Sırp lider güvenlikleştirici söylemlerinin bir kısmında ise dönemin bölgesel ve uluslararası konjonktüründe öne çıkan tehdit algılamalarını Bosna'daki siyasi sorunlar ile ilişkilendirmiştir. İzzetbegović'in ülkede İslami bir rejim kurmaya hazırlandığı iddiaları ve Bosna-Hersek'te İslami fundamentalizmin yayılma tehlikesine işaret eden söylemler bu bağlamda değerlendirilebilir. Sırp liderin İslami rejim tehdidinde dayalı söylemleri diğer söylemlerinden farklı olarak sadece Bosnalı Sırp'lara değil, aynı zamanda uluslararası toplumun güvenlik kaygılarına da hitap etmiştir. Karadzic'in dünyadaki başka örneklere de değinerek Huntington'un "Medeniyetler Çatışması" tezini hatırlatır şekilde Sırp'lar ve Müslümanların bir arada yaşamasının güvenlik sorunları doğuracağını ileri sürmesi, küresel düzeydeki güvenlik tartışmalarından yararlanarak siyasetini meşrulaştırma çabası olarak yorumlanabilir. Bosna Savaşı'nda Sırp liderlerin tutum ve siyasetlerini ele alan çalışmalarda değinilmemiş olan bu bulgu çerçevesinde yapılacak yeni çalışmalar, liderlerin yerel siyasi tartışmalardaki konumlarını meşrulaştırmak için küresel tehditlerden nasıl yararlandıklarını inceleyerek literatüre önemli katkılar sunabilir.

Bosna Savaşı'nı ele alan çalışmalarda çatışma dinamikleri genel olarak milliyetçi liderlerin yükselişle birlikte etnik sorunların yeniden canlanması çerçevesinde ele alınırken, çalışmada Karadziç'in söylemlerinde dini kimliklere dair vurguların öne çıktığı tespit edilmiştir. Sırp lider tarafından gerek etnik ayrışma savunulurken gerekse iç düşmanlar söylemi kullanılırken Boşnakların dini kimlikleri güvenlikleştirmiştir. Boşnaklar, Sırp ve Hırvatlar arasında en önemli kimlik ayrımının din farklılığı olması ve bu toplumlarda dini ve etnik kimliğin iç içe geçmiş yapısı bu sonucu şaşırtıcı kılmamaktadır. Fakat dini kimlikler temelinde güvenlik söylemi üretirken aynı zamanda İzzetbegoviç karşısında daha ılımlı gördüğü Müslüman liderleri destekleyici ifadeler kullanması Sırp liderin güvenlikleştirme siyasetinin pragmatik boyutunu göstermektedir. Karadziç'in başlangıçta güvenlik tehdidi olarak görmediği İzzetbegoviç'i Bosna-Hersek'te anlaşmazlıkların ortaya çıkması üzerine, on yıllar önceki faaliyetlerine ve eserlerine atıfla fundamentalist ilan etmeye başlaması İslami fundamentalizm söylemini siyasi amaçları doğrultusunda kullandığını göstermiştir. Sırp liderin tutumu, liderlerin kendi çıkarlarını gerçekleştirmek ve konumlarını meşrulaştırmak için güvenlik tehditleri üretebileceğini öne süren güvenlikleştirme yaklaşımının temel varsayımları ile uyusmaktadır.

Karadziç'in Miloseviç yönetimi altındaki Yugoslavya'da Bosnalı Sırp'ların "güçlü ve birleşik" konumda olacağını fakat Bosna-Hersek'in bağımsızlığı halinde Müslüman yönetimi altında bir azınlık grubu olarak saldırılarına açık hale geleceklerini iddia etmesi ve bu doğrultuda Bosna-Hersek topraklarında bir Sırp devleti kurma amacına yönelmesi, Sırp liderin Miloseviç'in politikaları doğrultusunda hareket ettiğini vurgulayan çalışmalarla uyumlu bir bulgudur. Bununla birlikte, her ne kadar siyasi amaçları Miloseviç'inkiyle uyuşsa da Karadziç'in amaçlarını meşrulaştırmak için kullandığı söylemler belli noktalarda Miloseviç'in söylemlerinden farklılaşmaktadır. Örneğin Miloseviç söylemlerinde Sırp'lar ile Osmanlı Devleti arasındaki 1389 Kosova Savaşı'na dair milliyetçi anlatıları sıkça kullanmış olsa da Karadziç'in Kosova konusuna neredeyse hiç değinmediği görülmüştür. Her iki lider de Sırp milliyetçiliğindeki Osmanlı dönemi temasını kullanmış, fakat daha genel bir söylem üreten Miloseviç'in aksine Karadziç Boşnaklar ile Osmanlı yönetimini özdeşleştirmek amacına yönelmiştir. Son olarak, Miloseviç söylemlerinde genel itibarıyla İzzetbegoviç'i hedef almamış olsa da Karadziç'in Bosna-Hersek'te karşısında bulunduğu en önemli siyasi aktör olan İzzetbegoviç'i güvenlik söylemlerinin merkezine koyduğu görülmüştür.

Çalışmada yararlanılan Eski Yugoslavya Uluslararası Ceza Mahkemesi arşiv kayıtları, Yugoslavya'nın parçalanması dönemini inceleyen araştırmacılar için zengin bir veri kaynağı sunmaktadır. Fakat yine de bu çalışmanın en önemli sınırlılığı Boşnakça/Sırpça/Hırvatça kaynakların analiz edilememesidir. Bu sınırlılığı aşarak birincil veri kaynaklarını kullanan çalışmalar, konu ile ilgili daha detaylı ve geniş kapsamlı analizler sunacaktır. Son olarak, Radovan Karadziç'e odaklanan çalışmaların literatürde yeterince yer almamış olduğu tespiti Bosna-Hersek'teki diğer siyasi liderler için de geçerlidir. Bu bağlamda Aliya İzzetbegoviç ve Mate Boban başta olmak üzere diğer liderlerin söylemlerini ve politikalarını konu edinen çalışmalar alana önemli katkılar sunacaktır. Benzer şekilde, Karadziç'in bu çalışmada ele alınan söylem, tutum

ve politikalarının başka liderlerle karşılaştırmalı biçimde analiz edilmesi, liderler arasındaki benzerlik ve farklılıkların incelenmesi sonraki çalışmalar için bir öneri olarak sunulabilir.

## Kaynakça

- Akgül Açıkmeşe, S. (2011). Algı mı, Söylem mi? Kopenhag Okulu ve Yeni Klasik Gerçekçilikte Güvenlik Tehditleri. *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, 8(30), 43–73.
- Ali, R. ve Lifschultz, L. (1994). Why Bosnia?. *Third World Quarterly*, 15(3), 367–401. doi:10.1080/014.365.99408420387
- Alkan, N. (1995). *Bosna: Dağılan Yugoslavya Mozaiğinde*. İstanbul: Beyan Yayınları.
- Arfi, B. (1998). Ethnic fear: The social construction of insecurity. *Security Studies*, 8(1), 151–203. doi:10.1080/096.364.19808429368
- Associated Press. (2016a). Bosnian Serbs rally for and against government. <http://www.aparchive.com/> (Erişim Tarihi: 26.01.2022).
- Associated Press. (2016b). Bosnian Serbs react to Karadzic verdict. <http://www.aparchive.com/> (Erişim Tarihi: 26.01.2022).
- Associated Press. (2019). Bosnian Serbs condemn Karadzic sentence increase. <http://www.aparchive.com/> (Erişim Tarihi: 26.01.2022).
- Babuna, A. (1999). Nationalism and the Bosnian Muslims. *East European Quarterly*, 33(2), 195–218.
- Bağcı, H. (1994). Bosna Hersek: Soğuk Savaş Sonrası Anlaşmazlıklara Giriş. *Tarih Araştırmaları Dergisi*, 16(27), 257–279.
- Balzacq, T. (2005). The Three Faces of Securitization: Political Agency, Audience and Context. *European Journal of International Relations*, 11(2), 171–201. doi:https://doi.org/10.1177/135.406.6105052960
- Banac, I. (1992). The Fearful Asymmetry of War: the Causes and Consequences of Yugoslavia's Demise. *Daedalus*, 121(2), 141–174.
- Baysal, B. (2020). 20 Years of Securitization: Strengths, Limitations and A New Dual Framework. *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, 17(67), 3–20. doi:10.33458/uidergisi.777338
- Bellamy, C. (1998). Reflections on the civil war in Bosnia and foreign intervention 1992–98. *Civil Wars*, 1(2), 1–25. doi:https://doi.org/10.1080/136.982.49808402371
- Bennett, C. (1995). *Yugoslavia's Bloody Collapse: Causes, Course and Consequences*. New York: New York University Press.
- Bideleux, R. ve Jeffries, I. (2007). *The Balkans: A Post-Communist History*. Oxon, New York: Routledge.
- Bieber, F. (2020). *The Rise of Authoritarianism in The Western Balkans*. Cham: Palgrave Macmillan.
- Bilgin, P. (2010). Güvenlik Çalışmalarında Yeni Açılımlar: Yeni Güvenlik Çalışmaları. *SAREM Stratejik Araştırmalar Dergisi*, 8(14), 69–96.
- Biondich, M. (2005). Religion and Nation in Wartime Croatia: Reflections on the Ustasa Policy of Forced Religious Conversations, 1941-1942. *Slavonic & East European Review*, 83(1), 71–116.
- Biondich, M. (2011). *The Balkans: Revolution, War, and Political Violence since 1878*. Oxford: Oxford University Press.
- Bora, T. (1995). *Yugoslavya: Milliyetçiliğin Provokasyonu*. İstanbul: Birikim Yayınları.
- Bowman, G. (2003). Constitutive Violence and the Nationalist Imaginary: Antagonism and Defensive Solidarity in 'Palestine' and 'Former Yugoslavia'. *Social Anthropology*, 11(3), 319–340. doi:https://doi.org/10.1017/S096.402.8203000235

- Brass, P. R. (1991). *Ethnicity and Nationalism: Theory and Comparison*. New Delhi: Sage Publications.
- Brubaker, R. ve Laitin, D. D. (1998). Ethnic and Nationalist Violence. *Annual Review of Sociology*, 24, 423–452. doi:https://doi.org/10.1146/annurev.soc.24.1.423
- Burg, S. L. ve Shoup, P. S. (1999). *The War in Bosnia-Herzegovina: Ethnic conflict and International Intervention*. New York: M. E. Sharpe.
- Buzan, B. ve Waeber, O. (1997). Slippery? Contradictory? Sociologically Untenable? The Copenhagen School Replies. *Review of International Studies*, 23(2), 241–250. doi:https://doi.org/10.1017/S026.021.0597002416
- Buzan, B., Waeber, O. ve de Wilde, J. (1998). *Security: A New Framework for Analysis*. Boulder, London: Lynne Rienner Publishers.
- Carmichael, C. (2002). *Ethnic Cleansing in the Balkans: Nationalism and the Destruction of Tradition*. Oxon, New York: Routledge.
- Carmichael, C. (2015). *A Concise History of Bosnia*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Ceylan, T. E. ve Kardaş, T. (2020). Kimlik-Güvenlik İlişisini Anlamak: Toplumsal Kimlik, Sosyal Psikoloji ve Toplumlar-Arası Güvenlik İkilemi. *Bilig – Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi*, (94), 189–215. doi:https://doi.org/10.12995/bilig.9409
- Cigar, N. L. (1995). *Genocide in Bosnia: The Policy of "Ethnic Cleansing"*. Texas: Texas A & M University Press.
- Cohen, L. (1995). *Broken Bonds: Yugoslavia's Disintegration and Balkan Politics in Transition*. Colorado: Westview Press.
- Dalar, M. (2008). Dayton Barış Antlaşması ve Bosna-Hersek'in Geleceği. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(16), 91–123. doi:https://doi.org/10.11616/AbantSbe.232
- Denitch, B. (1994). *Ethnic Nationalism: The Tragic Death of Yugoslavia*. Minnesota: University of Minnesota Press.
- Djilas, A. (1993). A Profile of Slobodan Milošević. *Foreign Affairs*, 72(3), 81–96.
- Donia, R. J. (2015). *Radovan Karadžić. Architect of the Bosnian Genocide*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Emmers, R. (2017). Güvenikleştirme. İçinde A. Collins (Ed.), N.Uslu (Çev.), *Çağdaş Güvenlik Çalışmaları* (ss. 131–144). İstanbul: Röle Akademik Yayıncılık.
- Fearon, J. D. ve Laitin, D. D. (2000). Violence and the Social Construction of Ethnic Identity. *International Organization*, 54(4), 845–877. doi:https://doi.org/10.1162/002.081.800551398
- Fierke, K. ve Jørgensen, K. E. (2015). Introduction. İçinde F. Karin ve K. E. Jørgensen (Ed.), *Constructing International Relations: the Next Generation* (ss. 3–10). Oxon, New York: Routledge.
- Gagnon, V. P. (1994). Ethnic Nationalism and International Conflict: The Case of Serbia. *International Security*, 19(3), 130–166. doi:https://doi.org/10.2307/2539081
- Gagnon, V. P. (2013). *The Myth of Ethnic War*. Ithaca: Cornell University Press.
- Gallagher, T. (2003). *The Balkans After The Cold War: From Tyranny to Tragedy*. London: Routledge.
- Glenny, M. (1992). *The Fall of Yugoslavia: The Third Balkan War*. London: Penguin Books.
- Güven, İ. F. (2016). Yugoslavya'nın Dağılması Bağlamında Josip Broz Tito ve Slobodan Miloseviç'in Söylem ve Politikalarının İncelenmesi. *Uluslararası Suçlar ve Tarih*, (17), 101–128.
- Halilović Tekin, C. (2012). *Bosna-Hersek Devleti: 1991-2011*. Konya: Çizgi Kitabevi.
- Holbrooke, R. (1999). *To End a War: The Conflict in Yugoslavia--America's Inside Story--Negotiating with Milosevic*. New York: Modern Library.

- Huysmans, J. (2002). Defining Social Constructivism in Security Studies: The Normative Dilemma of Writing Security. *Alternatives*, (27), 41–62. doi:<https://doi.org/10.1177/030.437.54020270S104>
- ICTY Karadžić Case. (2009a). International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia. Karadžić (IT-95-5/18) Davası 27 Ekim 2009 Duruşması. <https://www.icty.org/case/karadzic#trans> (Erişim Tarihi: 26.01.2022).
- ICTY Karadžić Case. (2009b). International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia. Karadžić (IT-95-5/18) Davası 2 Kasım 2009 Duruşması. <https://www.icty.org/case/karadzic#trans> (Erişim Tarihi: 26.01.2022).
- ICTY Karadžić Case. (2010a). International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia. Karadžić (IT-95-5/18) Davası 1 Mart 2010 Duruşması. <https://www.icty.org/case/karadzic#trans> (Erişim Tarihi: 26.01.2022).
- ICTY Karadžić Case. (2010b). International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia. Karadžić (IT-95-5/18) Davası 2 Mart 2010 Duruşması. <https://www.icty.org/case/karadzic#trans> (Erişim Tarihi: 26.01.2022).
- ICTY Karadžić Case. (2012). International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia. Karadžić (IT-95-5/18) Davası 16 Ekim 2012 Duruşması. <https://www.icty.org/case/karadzic#trans> (Erişim Tarihi: 26.01.2022).
- ICTY Karadžić Case. (2014a). International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia. Karadžić (IT-95-5/18) Davası 30 Eylül 2014 Duruşması. <https://www.icty.org/case/karadzic#trans> (Erişim Tarihi: 26.01.2022).
- ICTY Karadžić Case. (2014b). International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia. Karadžić (IT-95-5/18) Davası 1 Ekim 2014 Duruşması. <https://www.icty.org/case/karadzic#trans> (Erişim Tarihi: 26.01.2022).
- ICTY Karadžić Case. (2014c). International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia. Karadžić (IT-95-5/18) Davası 29 Eylül 2014 Duruşması. <https://www.icty.org/case/karadzic#trans> (Erişim Tarihi: 26.01.2022).
- International Crisis Group. (2011). Bosnia: What Does Republika Srpska Want? (No: 214). Sarajevo, İstanbul, Brussels. <https://d2071andvip0wj.cloudfront.net/214-bosnia-what-does-republika-srpska-want.pdf> (Erişim Tarihi: 26.01.2022).
- Jelavich, B. (2015). *Balkan Tarihi: 20. Yüzyıl*. Z. Savan ve H. Uğur (Çev.). İstanbul: Küre Yayınları.
- Kasapović, M. (2015). Bosna i Hercegovina 1992-1995: građanski rat, izvanjska agresija ili oboje?. *Politička misao: časopis za politologiju*, 52(2), 37–61.
- Kaufman, S. J. (1996). Spiraling to Ethnic War: Elites, Masses, And Moscow in Moldova's Civil War. *International Security*, 21(2), 108–138. doi:<https://doi.org/10.2307/2539072>
- Kenar, N. (2005). *Bir Dönemin Perde Arkası Yugoslavya: Yugoslavya Sorununun Ulusal ve Uluslararası Boyutu*. Ankara: Palme Yayıncılık.
- Krause, K. ve Williams, M. C. (1996). Broadening the Agenda of Security Studies: Politics and Methods. *Mershon International Studies Review*, 40(2), 229–254. doi:<https://doi.org/10.2307/222776>
- Krupalija, M. (2020). *Modern Boşnak Milli Kimliğinin Teşekkülü ve Kimlik Unsurlarının İncelenmesi (1850-2020)*. (Yayımlanmamış doktora tezi). İstanbul Üniversitesi/ Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Lake, D. A. ve Rothchild, D. (1996). Containing Fear: The Origins and Management of Ethnic Conflict. *International Security*, 21(2), 41–75. doi:<https://doi.org/10.2307/2539070>
- Lukic, R. ve Lynch, A. (1996). *Europe From the Balkans to the Urals: The Disintegration of Yugoslavia and the Soviet Union*. New York: Oxford University Press.

- Malcolm, N. (1999). *Kosova: Balkanları Anlamak İçin*. Ö. Arıkan (Çev.). İstanbul: Sabah Kitapları.
- Mann, M. (2005). *The Dark Side of Democracy: Explaining Ethnic Cleansing*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Mansfield, E. D. ve Snyder, J. (2005). *Electing to Fight: Why Emerging Democracies Go to War*. Cambridge: MIT Press.
- Marcon, G., Andreis, S., Bonacker, T., Braun, C., Nicora, F., Pellizzer, V. ve Lunaria, I. S. (2008). Conflict Society and the Transformation of the Bosnia-Herzegovina Question. SHUR Working Paper Series.
- Miş, N. (2011). Güvenlikleştirme Teorisi ve Siyasal Olanın Güvenlikleştirilmesi. *Akademik İncelemeler Dergisi*, 6(2), 345–381.
- Mochtak, M. (2018). *Electoral Violence in the Western Balkans: From Voting to Fighting and Back*. Oxon & New York: Routledge.
- Mujanović, J. (2020). Bosnia's priority is membership in NATO: The political situation in the Western Balkans 25 years after Srebrenica. *militaire spectator*. <https://www.militairespectator.nl/thema/interview/artikel/jasmin-mujanovic-bosnia-s-priority-membership-nato> (Erişim Tarihi: 26.01.2022).
- Mulaosmanović, A. (2017). *Hayatta Kalma İmtihani: Aliya İzzetbegović'in On Yılı (1990-2000)*. A. B. Baymak (Çev.). Ankara: Hece Yayınları.
- Oberschall, A. (2000). The Manipulation of Ethnicity: From Ethnic Cooperation to Violence and War in Yugoslavia. *Ethnic and Racial Studies*, 23(6), 982–1001. doi:<https://doi.org/10.1080/014.198.700750018388>
- Oliver, I. (2005). *War & Peace in the Balkans: The Diplomacy of Conflict in the Former Yugoslavia*. London, New York: I.B. Tauris Publishers.
- Pavkovic, A. (2000). *The Fragmentation of Yugoslavia: Nationalism and War in the Balkans*. New York: St. Martin's Press.
- Ramet, S. P. (2005). *Thinking about Yugoslavia: scholarly debates about the Yugoslav Breakup and the Wars in Bosnia and Kosovo*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Ramet, S. P. (2014). Disputes About the Dissolution of Yugoslavia and Its Wake. İçinde F. Bieber, A. Galijaš ve R. Archer (Ed.), *Debating the End of Yugoslavia* (ss. 39–54). Aldershot: Ashgate.
- Roe, P. (2005). *Ethnic Violence and Societal Security Dilemma*. London: Routledge.
- Rychnovská, D. (2014). Securitization and the Power of Threat Framing. *Perspectives: Review of Central European Affairs*, 22(2), 9–32.
- Sekulic, D. (1997). The Creation and Dissolution of the Multinational State: The Case of Yugoslavia. *Nations and Nationalism*, 3(2), 165–179. doi: <https://doi.org/10.1111/j.1354-5078.1997.00165.x>
- Sell, L. (2003). *Slobodan Milosevic and the Destruction of Yugoslavia*. Durham: Duke University Press.
- Semerçioğlu, H. (2017). Bosna Hersek'te Yaşanan Boşnak-Sırp Çatışmasının Analizi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 16(63), 1339–1360. doi:10.17755/esosder.286657
- Silber, L. ve Little, A. (1996). *Yugoslavia: Death of a Nation*. London: Penguin Books.
- Slack, J. A. ve Doyon, R. R. (2001). Population Dynamics and Susceptibility for Ethnic Conflict: The case of Bosnia and Herzegovina. *Journal of Peace Research*, 38(2), 139–161. doi:<https://doi.org/10.1177/002.234.3301038002002>
- Snyder, J. (2000). *From Voting to Violence: Democratization and Nationalist Conflict*. New York: Norton Press.
- Snyder, J. ve Ballentine, K. (1996). Nationalism and the Marketplace of Ideas. *International Security*, 21(2), 5-40.



- Steflja, I. (2010). Identity Crisis in Post-conflict Societies: the ICTY's Role in Defensive Nationalism Among the Serbs. *Global Change, Peace & Security*, 22(2), 231–248. doi:<https://doi.org/10.1080/147.811.51003770853>
- Stoianovich, T. (2015). *Balkan Worlds: The First and Last Europe*. New York: Routledge.
- Stritzel, H. (2007). Towards a Theory of Securitization: Copenhagen and Beyond. *European Journal of International Relations*, 13(3), 357–383. doi:<https://doi.org/10.1177/135.406.6107080128>
- Tılıç, L. D. (1999). *Milliyetçiliğin Pençesindeki Kartal Kosova*. Ankara: Ümit Yayıncılık.
- Toal, G. ve Maksic, A. (2014). 'Serbs, You Are Allowed to Be Serbs!' Radovan Karadžić and the 1990 Election Campaign in Bosnia-Herzegovina. *Ethnopolitics*, 13(3), 267–287. doi:<https://doi.org/10.1080/17449.057.2013.860305>
- Tugay, B. ve Duran, H. (2021a). Etnik Terörde Ahlaki Ayrılma Sürecine Yönelik Politik Psikolojik Yaklaşım. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 22(2), 495–512. doi:<https://doi.org/10.17494/ogusbd.1041285>
- Tugay, B. ve Duran, H. (2021b). Etnik Çatışmalar ve Barış Çalışmaları Üzerine Politik Psikolojik Bir İnceleme. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi*, 16(2), 463 – 488. doi:<https://doi.org/10.17153/oguiibf.890202>
- Vujacic, V. (1995). Serbian Nationalism, Slobodan Milosevic and the Origins of the Yugoslav War. *The Harriman Review*, 8(4), 25–34.
- Waever, O. (1989). Security the Speech Act: Analysing the Politics of a Word. Centre for Peace and Conflict Research ( No: 19). Copenhagen.
- Waever, O. (2007). Securitization and Desecuritization. İçinde B. Buzan ve L. Hansen (Ed.), *International Security, Volume III: Widening Security* (ss. 66–98). London: Sage Publications.
- Waever, O. (2008). Toplumsal Güvenliğin Değişen Gündemi. *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, 5(18), 151–178.
- Waever, O. (2011). Politics, Security, Theory. *Security Dialogue*, 42(4–5), 465–480. doi:<https://doi.org/10.1177/096.701.0611418718>
- Weidmann, N. B. (2011). Violence “From Above” or “From Below”? The Role of Ethnicity in Bosnia's Civil War. *The Journal of Politics*, 73(4), 1178–1190. doi:<https://doi.org/10.1017/s002.238.1611000831>
- Weldes, J. (1996). Constructing National Interests. *European Journal of International Relations*, 2(3), 275–318. doi:<https://doi.org/10.1177/135.406.6196002003001>
- Wiberg, H. (1993). Societal Security and the Explosion of Yugoslavia. İçinde O. Waever, B. Buzan, M. Kelstrup ve P. Lemaitre (Ed.), *Identity, Migration and the New Security Agenda in Europe* (ss. 93–109). London: Pinter Publishers.
- Woehrel, S. (2012). *Bosnia: Current Issues and U.S. Policy*. Washington DC: Congressional Research Service.
- Wood, W. B. (2001). Geographic Aspects of Genocide: a Comparison of Bosnia and Rwanda. *Transactions of the Institute of British Geographers*, 26(1), 57–75. doi:<https://doi.org/10.1111/1475-5661.00006>
- Woodward, S. L. (1995). *Balkan Tragedy: Chaos and Dissolution After the Cold War*. Washington DC: Brookings Institution.
- Yenigün, C. ve Hacıoğlu, Ü. (2010). Bosna-Hersek: Batı'nın Güvenini Kaybettiği Medeniyet. İçinde K. İnat, B. Duran ve M. Ataman (Ed.), *Dünya Çatışmaları: Çatışma Bölgeleri ve Konuları, Cilt 1* (ss. 671–690). Ankara: Nobel Yayınları.
- Zertal, I. (2000). From the People's Hall to the Wailing Wall: A Study in Memory, Fear, and War. *Representations, Special Issue: Grounds for Remembering*, (69), 96–126. doi:<https://doi.org/10.2307/2902902>
- Zimmermann, W. (1996). *Origins of a Catastrophe: Yugoslavia and Its Destroyers*. New York: Times Books.

### **Discourses Used by Radovan Karadzic in the Securitization Policy about The Bosnia War**

**Hasan DURAN\***  
**İbrahim Fevzi GÜVEN\*\***

In this study, the securitization policy and discourses used in that policy by Radovan Karadzic, the political leader of the Bosnian Serbs during the Bosnian War between 1992-1995, were examined. In this regard, the Copenhagen School securitization approach, which examines the emergence of security issues due to a social, political, and discursive construction process, is used as the conceptual framework. The securitization approach proposed by Ole Waever in the early 1990s to reveal how security threats are socially constructed suggests that security threats are not self-existing objective realities but are produced through discourse by securitizing actors. As discussed in this study, securitizing actors are often political leaders or governments. Thus, securitization is accomplished when the audience (target group like a nation, public, etc.) is convinced of security threats by securitizing discourses. In this context, the study's main research questions can be listed as which discourses did Karadzic use in his securitization policy regarding the Bosnian War? What themes in Serbian nationalism did Karadzic refer to in his securitizing rhetoric? How did the Serbian leader try to legitimize his policies in the 1990s?

The tensions, disagreements, and debates that led to the emergence of the Bosnian War in the 1990s still exist to a large extent today. Moreover, in the Serbian public opinion, those who see Karadzic's policy during the War as legitimate and believe that the only thing the Serbian leader has done is to defend the interests of the Serbs is not insignificant. Therefore, it is crucial to examine the discourse and policies of Karadzic to understand both the 1990s and today's Bosnian politics. Thus, the study aims to discover what discourses Karadzic used in the securitization policy during the War and on which claims he tried to legitimize his wartime policies. Using the qualitative research method and the case study as a research design, discourse, and policies of Karadzic regarding the war period were discussed, and archive records of the International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia were used for collecting data. Those records were

---

\* İstanbul University, İstanbul, Turkey, E-mail: hasan.duran@istanbul.edu.tr, ORCID: 0000-0001-5328-9918

\*\* Karabük University, Karabük, Turkey, E-mail: ibrahimguven@karabuk.edu.tr, ORCID: 0000-0001-8616-947X

obtained from transcripts translated into English and published on the Tribunal's website. In this way, more than 400 trial case records of Karadzic between 2008 and 2016 were analyzed.

One of the study's main findings is that Karadzic built his security discourse on the securitization of Bosnia-Herzegovina's independence and the separation of Bosnia-Herzegovina from Yugoslavia declared by him as an existential threat to Bosnian Serbs. Karadzic claimed that independent Bosnia-Herzegovina would break the Bosnian Serbs from Yugoslavia and force them to live under the rule of "radical Muslims/Turks" and "Croatian Ustaše," their historical enemies. Thus, he openly declared the "unilateral" independence decision of the Bosnian government, which he claimed to disregard the interests and will of the Serbs, as a "casus belli," namely reason for war. Based on securitizing Bosnian independence, the Serbian leader has aimed to establish a Serbian state in Bosnia with a homogeneous Serbian population at the center of his political ambitions.

The securitization policy of Karadzic was built with the discourse of the threat of Islamic fundamentalism against Alija Izetbegovic and his party SDA. Karadzic claimed that Izetbegovic had Islamic fundamentalist ideas and aimed to establish an Islamic regime in Bosnia. By referring to his Islamic identity and the organizations he was involved in, like the Young Muslims, he securitized Izetbegovic and his political movement, SDA. Using the 'Islamic threat' rhetoric, the Serbian leader wanted to convince not only the Serbs but also the Western countries of the legitimacy of his actions. Because the fear of "Islamic threat" robust in Western countries, he argued that he did only protect the Serbs and Europe from that "threat." By appealing to the image of the enemy in Serbian nationalism, another securitizing discourse used by Karadzic was Bosniaks and Croats as "internal enemies" of the Serbs. With the discourse of internal enemies, Bosnians and Croats in the 1990s were identified with the historical enemies of the Serbs, the invading Turks, and the fascist Ustaše. Thus, a threat discourse was constructed by Karadzic regarding historical periods such as the Ottoman/Turkish past and World War II. In this way, Karadzic successfully transferred the traumas in the Serbian collective memory to the political environment of the 1990s. The Serbian leader even declared demographic data such as the population growth rate of Bosniaks as planned actions and included them in the security discourse. Thus, Karadzic, the executor of the Greater Serbia idea in Bosnia-Herzegovina, which turned into a political program by Milosevic, created a successful securitization policy through the security discourses that he constructed. Securitizing discourses of Karadzic discussed in this study were found convincing by many Serbs during the war and today. Therefore, for many Serbs, Karadzic had "legitimate" reasons for policies he implemented before and during the war.